

הגיעה שעת וסתה (הקבוצ); רב הונא אסר, שסובר 'וסתות דאורייתא' הלכך מחזיקים אותה בטומאת ספק, שאורח בזמנו בא. מלבד אם הוא וסת המורכב מימים וקפיצות, כיון שהוא תלוי במעשה יש לומר לא קפצה ולא ראתה (כן שנה רב אשי בדברי רב הונא). ורבה בר בר חנה התיר בכל וסת, שסובר 'וסתות דרבנן'.

א. יש מפרשים שלמ"ד וסתות דרבנן אפילו לא עבר זמן שיכולה לטבול ולהיטהר, כל שאין ידוע לנו אם בדקה אם לאו – מותרת. ואם שהתה כדי שיכולה להיטהר, אפילו לרב הונא מותרת מטעם ספק ספקא (עפ"י מגיד משנה בדעת הרמב"ם איסור"ב ד, ט' ו"מ"מ בשעת וסתה אסורה שמא תראה, כדברי ריש לקיש); רש"י; רמב"ן [אלא שפירש שלא עברו שלשים יום, כנ"ל].

ויש אומרים שאף למ"ד וסתות דרבנן אין התר אלא כשהתה אחר וסתה שבעה ימים בכדי שיכולה לטבול [וכדברי רבי יוחנן בסמוך]. ולמאן דאמר וסתות דאורייתא אפילו באופן זה אסור אם לא שאלה, שקרוב לודאי שראתה (עפ"י תוס', רא"ש ועוד. וצ"ע כשעבר וסתה ובדקה פעם אחת ומצאה טהורה, האם צריכה לבדוק אח"כ שוב. חזו"א ע"ט, ד). וכשוסתה תלוי בקפיצות, לדברי הכל אין צריך להמתין עד זמן שתוכל להיטהר (ש"ך קפד סקל"ג).

ב. גם כשהוסת תלוי במעשה, יש לה לחוש לזמן עונה בינונית כאשה שאין לה וסת כלל, שמא אז ראתה דם ללא מעשה. ובין שהיה הוסת מרוחק משלשים יום בין שהיה בתוך שלשים (עפ"י תורת הבית הארוך, מובא בטור יו"ד קפט; שו"ע קפד, יב).

רב שמואל בשם רבי יוחנן אמר: אשה שיש לה וסת, בעלה מחשב ימי וסתה [אם שהה בדרך שבעה ימים אחר וסתה והיא עומדת עתה בימים שיכולה להיטהר] ובא עליה. ודוקא כשאין ידוע ודאי שראתה, אבל ודאי ראתה – אין ספק מוציא מידי ודאי ואסורה עד שתאמר שנטהרה (וה"ה כשהניחה בחזקת טומאה כשיצא, כדלעיל יב). ואין חילוק בין ילדה [שבושה מלטבול] לזקנה (כפרש"י).

י"מ שרבי יוחנן סובר כרב הונא שוסתות דאורייתא (עפ"י רי"ף ורמב"ם). וי"א שסובר וסתות דרבנן ואעפ"י"כ צריך שיעבור זמן שיכולה להיטהר (עפ"י תוס', רא"ש, ראב"ד ועוד). וי"א שריו"ח מדבר דוקא בעיר וללא תביעה, אבל בא מן הדרך אין צריך לשאול שמתוך שתובעה אין לך בדיקה גדולה מזו (רמב"ן).

דין 'אין ספק מוציא מידי ודאי' נתבאר בפסחים ט.

דפים טו – טז

כט. האם וסתות דאורייתא או דרבנן, ומאי נפקא מינה?

כאמור, פרשו בגמרא שרב הונא ורבה בר בר חנה נחלקו האם נוקטים וסתות דאורייתא וכל אשה שהגיע שעת וסתה הריהי בחזקת טמאה ואסורה לבעלה, או דרבנן הלכך כשבא מן הדרך ואין ידוע אם בדקה וטהורה אם לאו – מותרת (וי"א רק כשעבר זמן בכדי שיכולה היתה להיטהר אם ראתה בשעת וסתה, כנ"ל).

וכן נחלקו בדבר תנאים, וכן רב ושמואל (כדברי רב נחמן בר יצחק); באשה שיש לה וסת והגיע שעת וסתה ולא בדקה ולאחר מכן בדקה ולא מצאה דם – יש סוברים וסתות דאורייתא הלכך חוששת שמא היה דם בשעת הוסת ואבד, שאורח בזמנו בא (רבי אליעזר; שמואל) [מלבד אם היתה במחבא שאז אפילו לא בדקה טהורה – שחרדה מסלקת את הדמים. רבי מאיר], ויש אומרים שמוותרת (רבי יהושע; חכמים; רב). בדקה עצמה לאחר שעת הוסת בסמוך לה ממש ומצאה טהורה; לדברי רבי זירא סובר רב שאעפ"י שוסתות דאורייתא – טהורה.

א. יש מי שכתב שרב נחמן בר יצחק חולק והלכה כמותו, שאפילו בדקה תוך שיעור וסת טמאה (עפ"י חו"ד קצ, ג).

ב. בדקה עצמה לאחר זמן הוסת ומצאה עצמה טמאה; אפילו אם 'וסתות דרבנן' הריהי טמאה למפרע משעת הוסת מספק, אבל אינה מקולקלת למנינה לפי לשון אחת, ולפי לשון אחרת אף אם וסתות דרבנן הואיל וראתה כשבדקה הריהי חוששת למנות משעת הוסת (עפ"י תוס'). ולכאורה י"ל שלפי לשנא אחרינא אף אם וסתות דרבנן הואיל וראתה כשבדקה הריהי חוששת למנות משעת הוסת. אבל בחזו"א (עט, ה) כתב שמשמע בתוס' שאין מחלוקת בדבר זה ואף ל"ב אינה מקולקלת. עוד מבואר בתוס' דלמ"ד וסתות דרבנן אם בדקה אח"כ ומצאה טמאה אינה טמאה למפרע מדאורייתא, וכן דעת הרמב"ם איט"ב ה, ואילו בנב"י (י"ד נה) נקט שטמאה למפרע מדאורייתא. וע' בהסבר דבריו בספר בית ישי מ"ט, א. וע"ע גליון הש"ס וחזו"א עט, ה פ, ג). ויש שנראה מדבריהם שאינה טמאה למפרע אם וסתות דרבנן (עפ"י בהגר"א קפד סק"כ בדעת הרי"ף והרמב"ם. וע' חזו"א פ, ג).

נפקותא נוספת מבוארת בגמרא, באשה הרואה דם מחמת מכה (שמרגשת בכך. תוס'); האם בשעת הוסת היא חוששת לדם הוסת (שמעורב עם דם המכה) אם לאו. ונחלקו בדבר רשב"ג ורבי. ואמרו בגמרא שיתכן שלדברי הכל וסתות דרבנן ואינה טמאה נדה, אלא שלרשב"ג הדם עצמו טמא משום שבא דרך המקור.

א. יש שפסקו וסתות דאורייתא (עפ"י שערי דורא ז. ע' תורת השלמים קפד סק"ג. וע' בלשון התוס' יבמות סב: ד"ה חייב). ואולם בעל השאלות (פט), רבנו חננאל והרמב"ם (איט"ב ה, יג-יד; משכב ומושב ג, ט) והתוס' והרא"ש (ריש המסכת) והראב"ד (בבעלי הנפש) והר"ן (פ"ב דשבועות) ומהר"ם מרוטנבורג (ד' ברלין נג, לבוב קפה) והריטב"א והרשב"ץ (ח"ג נה) נקטו להלכה שוסתות דרבנן [כדעת רבי יהושע שהלכה כמותו כנגד ר"א, וכדעת חכמים החולקים על ר"מ, וכן הלכה כרב באיסורין] (ע"ע תרומת הדשן רג; שו"ת מהרי"ל קעג), וכן הסכמת הפוסקים.

ויש מהראשונים שכתבו שאפילו שוסתות דרבנן, החמירו כאילו הם מדאורייתא ואם בדקה לאחר שיעור וסת ומצאה טהורה – יש להחמיר שמא ראתה בזמן הוסת ונפל (עפ"י יראים השלם; מרדכי שבועות פ"ב; ב"י קפד). וכתבו אחרונים שאין לחוש לחומרא זו (מובא בפתחי תשובה שם סק"ט).

ב. מבואר מדברי רש"י (טו. ד"ה דאורייתא. ע"ש בערול"ג ובחו"ד קצ סק"ג) שלמ"ד וסתות דאורייתא, אין אנו מחזיקים בטמאה ודאי אלא בספק. ובתוס' (שם ד"ה אפילו) וברא"ש (א) וברשב"א (בסוף שער הוסתות) משמע לכאורה שאנו מחזיקים אותה כטמאה ודאי. ובחו"א (פ, ז) כתב שמה שכתבו התוס' טמאה ודאי היינו מדרבנן אבל מדאורייתא אינו אלא ספק.

ג. אף על פי שוסתות דרבנן, נראה שבהגיע שעת וסתה צריכה לבדוק (תוס') [ומצד הדין די בבדיקה אחת במשך העונה. ולכתחילה י"א פעמים וי"א שלש. ע' חזו"א פ ס"ק כ כב; שבט הלוי ח"ט קעז].

לדעת הרמב"ן, אם בשעת וסתה לא היתה יכולה לבדוק, כגון שהיתה במחבא – למ"ד וסתות דרבנן לא הטריח לה לבדוק אח"כ כלל וטהורה.

ויש סוברים שבכל אופן לא הצריכוה בדיקה אלא בשעת הוסת אבל עבר הוסת ולא בדקה ולא הרגישה – טהורה וא"צ בדיקה למאן דאמר וסתות דרבנן (ר"ן פ"ב דשבועות בדעת הרי"ף והרמב"ם; דעה ראשונה בשו"ע י"ד קפד, ט). ויש חולקים וסוברים שהריהי בחזקת טמאה עד שתבדוק ותמצא טהורה (ע' שו"ע שם וקפ"ט, ד עפ"י ראב"ד רמב"ן ורשב"א). וכן נוהגים (עפ"י רמ"א קפד, ט).

ד. לדעת הנודע-ביהודה (קמא י"ד נה), אעפ"י שוסתות דרבנן, הפרישה סמוך לוסת היא מדאורייתא, כי חוששים מהתורה שמא תראה הגם שאם כבר עברה שעת הוסת אין חוששים

שמא ראתה. וכן נטה החתם-סופר בכמה מתשובותיו (ע' ביו"ד קעה ועוד), וכבר הראו אחרונים שמחלוקת הראשונים בדבר, שאמנם כן נראה מהרא"ה (שער הוסתות), אבל מכמה ראשונים נראה שגם החשש שמא תראה אינו אלא מדרבנן (ע' תוס' יבמות סב: ד"ה חייב; רא"ש נדה פ"ט; ראב"ד רז"ה ור"ן ועוד; מ"מ איסור"ב ה), וכן משמעות השו"ע והש"ך (קפד סק"ה. ע"ע חזון איש פ ס"ק ח יד; קו,ג; שבט הלוי ח"ד צו).

דף טז

ל. הדיקות הסמוכות לתשמיש, באשה העוסקת בטהרות – כיצד? מה הדין כשבדקה בעד ואבד?

כאמור למעלה, אשה העוסקת בטהרות הצריכה בדיקה קודם תשמיש ולאחריו. לדברי בית שמאי צריכה שני עדים לכל תשמיש ותשמיש, או תשמש לאור הנר, כלומר תבדוק לאורו (ז). את העד שקנחה בו לאחר כל תשמיש, ובית הלל אומרים: דיה בשני עדים כל הלילה.

אמר רבי יהושע: רואה אני את דברי בית שמאי. [אמרו לו תלמידיו: רבי, כמה הארכת עלינו. אמר להם: מוטב שאאריך עליכם בעולם הזה כדי שיאריכו ימיכם לעולם הבא].

רבי זירא אמר ללמוד שגם במקום שאין טהרות, בעל נפש לא יבעול וישנה (ללא בדיקה בינתים) אפילו לבית הלל. ורבא דחה דבריו שלא אמרו אלא לטהרות.

א. לפרש"י, לב"ש בודקת בשני עדים לכל תשמיש, אחד לפניו ואחד לאחוריו, ויכולה לבדוק את העדים למחרת. ולב"ה אינה בודקת אלא שתי בדיקות בלילה, אחד קודם תשמיש ראשון ואחד לאחר תשמיש אחרון.

ורשב"ם פירש (וכן נראה לר"י) שלב"ש צריך שני עדים חדשים לאחר כל תשמיש, אחד לה ואחד לבעל [אבל העד שקודם תשמיש אינו חייב להיות חדש מן הדין אלא שהצנועות נוהגות כן]. ולב"ה בודקת אחר כל תשמיש ותשמיש שבאותו הלילה באותם העדים עצמם וא"צ עדים חדשים לכל תשמיש.

ואם רוצה לשמש מיד שוב, אינה צריכה לבדוק אלא בדיקה אחת בינתים (תוס'. והרשב"א והריטב"א לא כתבו 'מיד', ומסתימת הדברים משמע שכל בדיקה שלאחר תשמיש ראשון מועילה לתשמיש שני. ואולם ברמב"ן הוסיף 'שהרי סמוכין הם' – התשמישים).

והרמב"ן והרשב"א כתבו שלב"ש בודקת בעד אחד לפני תשמיש ולאחוריו [ואפילו צנועות עושות כן], והעד השני – לבעל. וכ"כ הר"ן וכן צדד הריטב"א. ועוד כתבו ראשונים שודאי נראה שצריכה לראות העד שלפני תשמיש ראשון [ויתכן לפני כל תשמיש ותשמיש, ודלא כפרש"י] לאור הנר לראות שאין עליו דם.

ב. כמוזכר למעלה, לדעת הרמב"ם אפילו אשה שאינה עוסקת בטהרות צריכה בדיקה לאחר תשמיש, היא ובעלה, וזוה נחלקו בית שמאי ובית הלל, ואין לה לבדוק סמוך לתשמיש כדי שלא יהא לבו נוקפו ופורש. והכרעת כל שאר הפוסקים שאם יש לה וסת קבועה לא תבדוק כלל שלא בשעת וסתה ואין לה להחמיר על עצמה. ובשארין לה וסת גם כן אינה חייבת בדיקה לדעת רוב הפוסקים.

בדקה בעד ואבד – אסורה לשמש עד שתבדוק (ר' אבא א"ר חייא בר אשי אמר רב).

יש לפרש על עד שקודם תשמיש שאבד, או גם על עד שלאחר תשמיש, שאסורה לשמש שוב אפילו מיד עד שתבדוק שוב (עפ"י תוס').